

binnen- en buitenlands onderzoek, dat op een tamelijk technische wijze gepresenteerd wordt. Niet eenieder is ingevoerd in de hersencirculatie bij het konijn en al helemaal niet als het meer in het bijzonder blijkt te gaan over de invloed van het sympatische zenuwstelsel daarbij of de segmentale huidpigmentatie bij haaien. Voorts veronderstelt de auteur dat blijkbaar elke lezer het Latijn en het Italiaans machtig is, want hij neemt niet de moeite om titels van artikelen en dissertaties te vertalen. Toch wordt het doorzettingsvermogen van de lezer beloond want Quak slaagt in zijn beschrijving erin een fraai palet aan ontwikkelingen en innovaties te geven van de geneeskunde, zoals deze op veel plaatsen in Europa op universiteiten gedoceerd werd in de tweede helft van de negentiende eeuw en in de eerste helft van de twintigste eeuw in Nederland. Van Rijnberk riep zowel een vleugje ergernis als bewondering op en is, ook na dit proefschrift, nog steeds een fenomeen over wie het laatste woord niet gezegd is.

J. J. C. Huige

M. Bloembergen, *De koloniale vertoning. Nederland en Indië op de wereldtentoonstellingen (1880–1931)* (Dissertatie (bewerkt) Universiteit van Amsterdam 2001; Amsterdam: Wereldbibliotheek, 2002, 463 blz., ISBN 90 284 1925 X).

Dutch colonial contributions to five world exhibitions, held in the latter part of the nineteenth- and early twentieth centuries, are the subject of Marieke Bloembergen's accomplished volume. Bloembergen analyses not only what was shown in Amsterdam (1883), Paris (1889, 1900 and 1931), and Brussels (1910), but also the organizational and decision-making processes and the broader ideological and political contexts of each colonial show. She examines and tries to refine concepts such as Bennett's 'exhibitionary complex', Anderson's 'imagined communities', and Saïd's 'orientalism'. One of her central questions is: what do these exhibitions tell us about the Netherlands? For although the colonial sections of world exhibitions were ostensibly exhibiting the colonial project and colonised peoples of (primarily) the Dutch East Indies, the choices involved in developing and realizing these displays express central concerns of the period.

Nation states participating at world exhibitions displayed progress as technological developments and, alongside or adjacent to the fruits of industrialization, their respective colonial projects included living people. Juxtaposing technological innovation and progress with people living in villages or practicing crafts that differed to varying degrees from European standards, made evolutionary ideas materialize in a seemingly irrefutable manner. The difference between a Javanese *kampong* (Amsterdam, 1883) or a Congolese village (Brussels/Tervuren 1910) and the surrounding suburbs reinforced the idea of civilization. However, as Bloembergen argues, over time the colonial shows also turned the very idea of civilisation into a problem. For if, at the 1883 Amsterdam exhibition, the Javanese *kampong* seemed to exemplify the less developed nature of this colonised society, standing as it did alongside the machine gallery ('us'), later exhibitions changed their focus. Bloembergen uses these changes to question Saïd's overly hegemonic view of colonial imaginings. Behind nineteenth century 'othering' lurked a range of questions about the

earth, the origin of mankind, the boundaries between different races, peoples and ranks, and the proper order of society, which colonial exhibitions were exploring rather than having ready-made answers.

Following the drift of the five shows, there seems to be ample evidence of the inconclusive, probing, exploratory character of the exercise to bear out Bloembergen's argument. These changes reflect the development of ethical policy around 1900 in the Netherlands, with its moral legitimization of the passage from indirect to direct rule in terms of the benefits (such as education, health, and infrastructure), after extending conquest and rule in the territory. Instead of dwelling on military triumphalism at the world exhibition, the Dutch tended (after 1883) to keep this kind of celebration for a domestic audience, and to emphasize their neutrality and diplomacy for international audiences — as a way of keeping their place among 'the great powers', as a small European nation-state.

Bloembergen documents this sea change through the 1900 Paris World Exhibition where the Netherlands presented a reconstruction of the Candi Sari temple. Cherishing ancient Hindu-Javanese civilization and bringing it to an international audience at the world exhibition showed another dimension of colonial responsibility: heritage, classically defined. Bloembergen argues that by displaying the Dutch East Indies as *part of* the Dutch kingdom at the world exhibitions, there is a subtle modification of Anderson's thesis about the role of the museum in colonial state formation. As the Dutch presence in the colony increased, more aspects of native life became visible. The rather chaotic mix of contemporary Sumatran houses with the Candi Sari reconstruction perfectly reflects the process of reconceptualisation that was taking place within the Dutch colonial elite — at home and in the colony.

So if the reconstruction of Candi Sari was less popular with the public than the *kampong* of 1883, or the Javanese dancers who bewitched the Parisian *beau monde* in 1889, it marks the beginning of taking the 'other culture' seriously. This process took another turn in 1910 in Brussels when it was decided to place living native arts and crafts centre stage. This decision also expressed the wish of the Dutch East Indies organizing committee, which gradually came to have an increasing voice in the exhibition process. If the de-jungling and preservation of Hindu-Javanese archaeological monuments involved a relatively unproblematic extension of the boundaries of civilization, living arts and crafts introduced a whole new set of ambiguities. Once the artistic skills inherent in native crafts had been recognised, and — unfavourable — comparison with the *loss of* such skills in Dutch craft made, it became difficult to sustain the argument that colonial rule brought progress and development. And in this respect, the museum, or at least musealised displays of culture, could actually undermine the colonial state as much as contribute it.

The transformation of ethnographica into arts and crafts is at the heart of the process that Bloembergen tracks through the five world exhibitions. Native objects were a constant presence ranged against a much less clear picture of colonial policy. Paris 1931 was an attempt at rendering colonial modernity visible: in the tense colonial political climate that developed during the 1920s, the Dutch government attempted to ignore Indonesian independence ambitions. The desire for independence was also reflected in the Indonesian committee's insistence that an Indonesian architect should design the pavilion. In the end, the Balinese character of the 1931 colonial section was expressed in temple

architecture and dancers: religion and art — exactly how Bali had been immortalized as a ‘paradise on earth’ by its expatriate admirers. Modernity, in this perspective, rested with the metropole. And when the pavilion burned down, a ‘national disaster’ was transformed into a triumph and demonstration of Dutch willpower through its rebuilding.

The Epilogue provides a tantalizing glimpse of what the Parisian experience meant for the Balinese participants. Remembering these events produced diverse stories concerning the non-ceremonial uses and adaptations to which ‘traditional’ instruments were put, as well as the effects of the money earned by the Balinese in Paris back home. This *doorkijkje* into the performers’ world at the intersection with the five world exhibitions meticulously analysed by Marieke Bloembergen, deserves a companion volume.

Mary Bouquet

G. W. B. Borrie, *M. A. Reinalda (1888-1965). Een geboren bestuurder* (Amsterdam: Aksant, 2005, ix + 410 blz., € 30,-, ISBN 90 5260 170 4).

Na biografieën over de SDAP-voorzitters F. M. Wibaut (1968), P. L. Tak (1973) en Monne de Miranda (1993) heeft Gilles W. B. Borrie in 2005 een levensbeschrijving van M. A. Reinalda het licht doen zien. Borrie, voormalig PvdA-burgemeester van onder meer Eindhoven, heeft hiermee een indrukwekkend kwartet aan biografieën van sociaal-democratische gemeentepolitici voltooid. Van het viertal lijkt Marius Reinalda, onder meer van 1945 tot 1947 burgemeester van Haarlem en van 1947 tot 1954 commissaris van de koningin in Utrecht, vooralsnog de minst tot de verbeelding sprekende figuur. Wibaut ‘de machtige’, de erudiete journalist-politicus Tak en de productieve wethouder De Miranda staan scherper op het netvlies. De vraag is dus gerechtvaardigd naar het waarom van een driehonderdvijftig bladzijden tellende biografie over Reinalda. Deze drong immers niet door tot de hoogste echelons van de nationale politiek — hij ambieerde dat zelfs niet. (151) Evenmin gaf hij in ideologische zin richting aan de politieke lijn van zijn partij.

Niettemin noemt Borrie Reinalda in zijn woord vooraf in één adem met Tak, Wibaut, De Miranda (alledrie actief in Amsterdam), Drees en Albarda (beiden werkzaam in ’s-Gravenhage). Als gemeenteraadslid en/of wethouder hebben deze sociaal-democraten bijgedragen aan de integratie van hun partij in het politieke bestel. Het gemeentebestuur was ook de enige mogelijkheid die de SDAP tijdens het interbellum had om invloed uit te oefenen. Pas vanaf 1939 zou de SDAP deelnemen aan het landsbestuur.

Marius Reinalda (1888-1965) was de belangrijkste sociaal-democratische politicus in het Haarlem van het interbellum. In 1917 werd hij gekozen in de gemeenteraad van zijn geboorteplaats. Twee jaar later werd hij voorzitter van de SDAP-fractie en van 1923 tot 1928 en van 1936 tot 1941 was hij wethouder — de eerste van socialistische huize. Na de bevrijding werd hij de eerste sociaal-democratische burgemeester van Haarlem. Een nationale primeur volgde in 1947, toen hij benoemd werd tot commissaris van de koningin in Utrecht — eveneens de eerste van rode signatuur. Dat laatste wapenfeit alleen al rechtvaardigt een levensbeschrijving in enigerlei vorm.

architecture and dancers: religion and art — exactly how Bali had been immortalized as a ‘paradise on earth’ by its expatriate admirers. Modernity, in this perspective, rested with the metropole. And when the pavilion burned down, a ‘national disaster’ was transformed into a triumph and demonstration of Dutch willpower through its rebuilding.

The Epilogue provides a tantalizing glimpse of what the Parisian experience meant for the Balinese participants. Remembering these events produced diverse stories concerning the non-ceremonial uses and adaptations to which ‘traditional’ instruments were put, as well as the effects of the money earned by the Balinese in Paris back home. This *doorkijkje* into the performers’ world at the intersection with the five world exhibitions meticulously analysed by Marieke Bloembergen, deserves a companion volume.

Mary Bouquet

G. W. B. Borrie, *M. A. Reinalda (1888-1965). Een geboren bestuurder* (Amsterdam: Aksant, 2005, ix + 410 blz., € 30,-, ISBN 90 5260 170 4).

Na biografieën over de SDAP-voorzitters F. M. Wibaut (1968), P. L. Tak (1973) en Monne de Miranda (1993) heeft Gilles W. B. Borrie in 2005 een levensbeschrijving van M. A. Reinalda het licht doen zien. Borrie, voormalig PvdA-burgemeester van onder meer Eindhoven, heeft hiermee een indrukwekkend kwartet aan biografieën van sociaal-democratische gemeentepolitici voltooid. Van het viertal lijkt Marius Reinalda, onder meer van 1945 tot 1947 burgemeester van Haarlem en van 1947 tot 1954 commissaris van de koningin in Utrecht, vooralsnog de minst tot de verbeelding sprekende figuur. Wibaut ‘de machtige’, de erudiete journalist-politicus Tak en de productieve wethouder De Miranda staan scherper op het netvlies. De vraag is dus gerechtvaardigd naar het waarom van een driehonderdvijftig bladzijden tellende biografie over Reinalda. Deze drong immers niet door tot de hoogste echelons van de nationale politiek — hij ambieerde dat zelfs niet. (151) Evenmin gaf hij in ideologische zin richting aan de politieke lijn van zijn partij.

Niettemin noemt Borrie Reinalda in zijn woord vooraf in één adem met Tak, Wibaut, De Miranda (alledrie actief in Amsterdam), Drees en Albarda (beiden werkzaam in ’s-Gravenhage). Als gemeenteraadslid en/of wethouder hebben deze sociaal-democraten bijgedragen aan de integratie van hun partij in het politieke bestel. Het gemeentebestuur was ook de enige mogelijkheid die de SDAP tijdens het interbellum had om invloed uit te oefenen. Pas vanaf 1939 zou de SDAP deelnemen aan het landsbestuur.

Marius Reinalda (1888-1965) was de belangrijkste sociaal-democratische politicus in het Haarlem van het interbellum. In 1917 werd hij gekozen in de gemeenteraad van zijn geboorteplaats. Twee jaar later werd hij voorzitter van de SDAP-fractie en van 1923 tot 1928 en van 1936 tot 1941 was hij wethouder — de eerste van socialistische huize. Na de bevrijding werd hij de eerste sociaal-democratische burgemeester van Haarlem. Een nationale primeur volgde in 1947, toen hij benoemd werd tot commissaris van de koningin in Utrecht — eveneens de eerste van rode signatuur. Dat laatste wapenfeit alleen al rechtvaardigt een levensbeschrijving in enigerlei vorm.